

Oljeindustriens godt betalte slaktere

HOGNE HONGSET

Noen bygger industribedrifter, andre gjør det motsatte. Seks generaldirektører brukte 100 år på å bygge opp Norsk Hydro. Nummer syv, Eivind Reiten, brukte seks år på å dele industrilokomotivet i biter. Langt mindre oppmerksomhet fikk det at storeieren staten i samme periode lot Helge Lund radbrekke det Statoil som var bygd opp.

Gjennom tre tiår ble Statoil bygd opp til et integrert oljeselskap, med aktivitet over hele verdikjeden. Dette skjedde mot mange odds, men i tråd med ambisiøse vyer og modige beslutninger av norske politikere og industriledere i oldtiden – i 1970-årene. Slike visjonære politikere er det dessverre vanskelig å få øye på i dagens Norge. I det minste om vi snakker om industripolitikere, eller kanskje verdiskapingspolitikere. I våre dager er det lettere å få øye på verdifordelingspolitikere.

BORTENS HJEMKJØP AV HYDRO

Et av de mest spektakulære politiske grepene i oljealderens barndom var daværende statsminister Per Bortens hjemkjøp av aksjeflertallet i Norsk Hydro i 1970. Hensikten var å få nasjonal kontroll med industrilokomotivet Hydro. Borten lot en banksjef i Hambros bank i London reise rundt i Europa og kjøpe opp Hydro-aksjer til staten satt med 51 prosent. Det måtte skje i all hemmelighet, ellers ville aksjekursen gått *sky high*. Det sies at selv finansministeren ikke visste hva Borten gjorde, bare industriministeren var informert. Da kuppet var gjort, fikk regjeringen beskjed, og Stortinget fikk lov til å bevilge pengene. Noe Stortinget også gjorde med anerkjennende glede.

En morsom side ved saken var at Riksrevisjonen ikke ville

godkjenne at Hambros bank hadde turnert i Europa i privatfly på den norske statens regning. Det ble ordnet ved at banken tok regningen og plussset på provisjonen tilsvarende. I dagens Norge ville saken høyst trolig ført til tilnærmet medial riksrett mot Borten på grunn av flyregningen, mens hjemkjøpet av Hydro knapt nok var blitt nevnt av kommentariatet.

På 1960- og 70-tallet var norske politikere opptatt av å sikre statlig kontroll med den gryende petroleumsvirksomheten. En sentral beslutning var å etablere Statoil som et fullintegret norsk oljeselskap, aktivt langs hele verdikjeden. En storslått ambisjon, tiden tatt i betraktning. Men den ble realisert i løpet av tre tiår.

HELGE LUND SOLGTE UT

Med Helge Lund i sjefsstolen fra august 2004 ble Statoil på få år omdannet til et ensidig oppstrømselskap, med blikket stivt rettet mot høyrisikoprojekter i land med til dels svært tvilsomme regimer.

Lund startet umiddelbart prosessen med å selge ut alt som Statoil var engasjert i, lenger ut i verdikjeden enn den rene oppstrømvirksomheten. Det meste av petrokjemien, etter hvert også distribusjon av drivstoff, forsvant, etter til dels halvhjertet politisk motstand. Dette viser et forbausende ensidig ønske om å legge alle eggene i en kurv, basert på tro på at oljeprisen skulle forbli høy og helst stige. Lenge gikk dette bra, den ensidige satsningen på oppstrøm gjorde det mulig å skumme fløten av en høy oljepris.

Med bakgrunn i kostnadsekspløsjonen i bransjen tok Helge Lund nye grep for å sende hundrevis av jobber til lavkostland. Dette inngår også i en ny trend som kom inn i Statoil med ham. Under Arve Johnsen og Harald Norviks ledelse ble Statoil bygd opp til et integrert oljeselskap, slik hensikten var da selskapet ble etablert av framsynte politikere i 1972. I tillegg til å bygge opp Statoil for leting, utbygging og drift på sokkelen, sørget de første lederne for en parallell utvikling på land, med utbygging

av industri som tok råvarene fra sokkelen inn i foredlings-industri. På drivstoffsidene med raffinering på Mongstad og bensinstasjonskjeder i flere land, og produksjon av plast i Grenland og metanol på Tjeldbergodden. På Tjeldbergodden var Statoil også lenge engasjert i utvikling av bioprotein fra metan.

SYSTEMATISK REVERSERING

Med Helge Lund ble denne strategien raskt og systematisk reversert. Mindre enn et år etter at han ble Statoil-sjef, hadde Lund kvittet seg med hele petrokjemisatsingen i Grenland. Det skjedde i et sommerstille juni-Norge, like før valget i 2005. Trass i protester fra flere hold, ble det godkjent av Bondevik II-regjeringen.

Stoltenbergs rødgrønne regjeringer har heller ingen god *track record* i forhold til Lunds systematiske nedbygging av selskapets industrisatsing på land i Norge. Under de rødgrønne ble bioprotein-satsingen stoppet, og Statoil sa nei til å bidra til realisering av Ironman-prosjektet, et jernverk basert på bruk av tilgjengelig naturgass fra Tjeldbergodden.

I 2010 ville Lund selge seg ut av bensinstasjonskjeden. Etter kraftige protester måtte han bli sittende med 54 prosent av aksjene. I juni 2012 ble også disse solgt.

OLJEPRISEN STUPT OG LUND GIKK

Da så oljeprisen stupte, gikk den søte kløen over i sur svie. Da var det nok ikke så moro å stå ved roret lenger, og like så godt å forlate skipet. Lund hadde ifølge informasjonssjef Bård Glad Pedersen i 2012 lavere lønnsvekst enn en gjennomsnittlig statoilansatt. Vi får tro at han hadde til salt i maten likevel, med en fastlønn på rundt ti millioner kroner og en bonus på 3,3

millioner kroner i tillegg.

Helge Lund opererte ikke i et vakuum. Han hadde et styre bak seg som godkjente, og trolig bidro til å drive fram prosessen. Kanskje dagens politikere (som faktisk kan styre Statoil, hvis de vil) bør gå i tenkeboksen: Kan det tenkes at Statoil burde øke

sin aktivitet i landbasert industri her hjemme igjen, basert på olje og naturgass som råvare? Ikke minst fordi moderne robot-teknologi nå gjør industriproduksjon her i landet mer aktuelt enn på lenge. En bred og økt industrisatsning vil også i tillegg være høyst velkommen i en leverandørindustri som føler effektene av oljeprisfallet.

I sterke industriland drar store industrilokomotiver med seg en underskog av mindre bedrifter, gjerne i symbiotisk leverandørforhold til de store. De landene som har kommet best ut av den økonomiske krisen, er landene som har satsset på å beholde en betydelig vareproduserende industri.

Norge har flytt på inntektene fra olje og naturgass, og mye av bekymringen går ut på hva vi skal leve av etter oljealderen.

Dette er en helt feil måte å se problemet på. Det er ikke hva vi skal leve av *etter* oljen som burde bekymre oss, det er hvordan annen industri skal leve *samtidig* med olje-industrien.

Klarer vi den oppgaven, har vi en industri vi kan leve av også etter at det siste reservoaret er tømt.

Foto: Statoil.

Helge Lund (født 16. oktober 1962 i Asker) tiltrådte stillingen som konsernsjef i Statoil 16. august 2004. Han sluttet 15. oktober 2014 for å overta stillingen som konsernsjef i det britiske gasselskapet BG Group.

Foto: Hydro

Eivind Kristofer Reiten (født 2. april 1953 i Sør-Aukra) gjorde en rask politisk karriere som statssekretær, fiskeriminister og olje- og energiminister i 1980-årene før han ble direktør og senere konsernsjef i Norsk Hydro.